

MALÝ SLOVNÍK POJMŮ

ADAPTACE

Jedná se o přizpůsobení či úpravu něčeho pro něco jiného, například úprava literární předlohy pro divadelní představení.

AMATÉRSKÉ DIVADLO

Amatérské divadlo se začalo formovat už v 18. století. Dalo by se charakterizovat jako veřejné divadlo zpravidla vedené ochotníky. V menších městech nahrazovalo profesionální scénu a zajišťovalo kulturní a společenské obohacení. Přispělo k formování budoucích herců a dramatiků a jeho existence je stejně důležitá jako u divadla profesionálního.

ANIMACE

Animace je způsob rozhýbání a oživení předmětu, loutky apod.

ANSÁMBL

Umělecký soubor.

AUTOPORTRÉT

Autoportrét tvoří sám autor – jedná se o jeho vlastní portrét či obraz.

BUNRAKU

Tradiční japonské loutkové divadlo.

ČEMPURIT

Čempurity jsou ovládací mechanismy rukou a nohou u javajek. Jedná se o dlouhé, černé, kovové tyčky/dráty.

ČERNÉ DIVADLO

Jedná se o druh divadla, v němž jsou herci na scéně skoro neviditelní. Herci se zakryjí pomocí černých oděvů a s loutkami hrají na černém pozadí zatemněného jeviště. Loutky mohou být více zviditelněné díky nasvícení bodovými reflektory.

DRAMATURG

Jedná se o odborníka, který se zabývá uměleckou činností zvanou dramaturgie a připravuje repertoár (soubor) představení.

DUPÁK

Jedná se o varietní trikovou loutku, která dokáže rychle natáhnout a smrštít tělo. Při hraní vydává dva zvuky – dupe o podlahu a při dotýkání se horní či spodní části těla klapě.

ERIK (ptáček)

Cena udělována za nejlepší inscenaci sezóny na základě hlasování oslovených odborníků. Cenu uděluje české středisko UNIMA.

FESTIVAL LOUTKÁŘSKÁ CHRUDIM

Festival Loutkářská Chrudim je nejvýznamnějším loutkářským festivalem v České republice, který je věnovaný amatérskému loutkovému divadlu.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

MALÝ SLOVNÍK POJMŮ

FESTIVAL MATEŘINKA

Festival profesionálních loutkových divadel s inscenacemi pro děti předškolního věku. Pořádá se v Liberci.

FESTIVAL SKUPOVA PLZEŇ

Mezinárodní festival profesionálního loutkového a alternativního divadla je nejstarším profesionálním divadelním festivalem v České republice.

FORBÍNA

Forbína je prostor před oponou (=předscéna/proscénium).

FUNDUS

Stálé vybavení (rekvizity, kostýmy, nábytek, loutky atd.) divadelního souboru.

GAPIT

Hlavní hůlka, která prochází tělem javajky a nese její hlavu.

HLEDIŠTĚ

Hledištěm nazýváme prostor, který je určen divákům.

JAVAJKA

Javajka patří do spodových loutek a je ovládána pomocí vodícího mechanismu, který se nazývá čempurit. Vodící tyč neboli čempurit ovládá ruce. Hlava je buď rukou držena (zespoda) uvnitř těla na kolíku, nebo je ovládána vodící hůlkou, které se říká gapit.

JESLE

Jesle nebo jesličky jsou určitý druh mechanického divadla. Jeviště má několik pater a v podlaze se nachází otvory, ve kterých se pohybují loutky.

JEVIŠTĚ

Jedná se o část divadla, kde se nachází hrací prostor. V tomto prostoru herci a loutky hrají.

KALUPINKA

Partnerka loutkového Kašpárka je nazývána Kalupinka.

KAŠPÁREK

Kašpárek je komická postava, která vznikla ve vídeňském lidovém divadle. V českém lidovém loutkářství se objevuje počátkem 19. století, a střídá tak dosavadní komickou postavu Pimprle.

KOČOVNÉ DIVADLO (lidoví loutkáři) [1]

Kočovné divadlo bylo tzv. cestující společnost. Tento profesionální divadelní soubor neměl stálé působiště pro své hraní, ale naopak místa a lokality střídal. Kočovným divadlem mohl mít jednotlivec, ale i celá rodina, což bylo pro profesionální loutkové divadlo v minulosti typické.

KOSTÝM

Důležitou součástí každého divadla je kostým, který nosí loutky či herci na jevišti. Kostým zakrývá postavy a s jeho pomocí předstírají a hrají své role.

KROSNOVÁ LOUTKA

Obrovskou loutku nosí herec na zádech „jako krosnu“. Hlava i tělo loutky jsou nad hlavou herce a rukama ovládá ruce loutky.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

MALÝ SLOVNÍK POJMŮ

KULISA

Přenosná součást jevištní dekorace zobrazující převážně prostředí děje.

LOUTKA

Hlavním vyjadřovacím prostředkem loutkového divadla je bezpochyby loutka. Když mluvíme o loutce, máme většinou na mysli objekt nebo předmět, který se pohybuje, případně mluví, a zastupuje nějakou živou bytost (lidské postavy, zvířata, nadpřirozené bytosti atp.) v průběhu loutkového představení. Loutku oživuje či animuje herec.

LOUTKÁŘ [10]

Loutkář je návrhář a výrobce loutek.

LOUTKOHEREC [8]

Loutkoherec je, jak už název napovídá, herec, který hraje s loutkami. Může loutky vodit (manipulovat s nimi) a mluvit za ně (dabovat je). Může se ovšem specializovat jen na jednu z těchto oblastí. V takovém případě je buď **LOUTKOVODIČ**, nebo **DABÉR**.

LOUTKOVÉ DIVADLO

Loutkové divadlo je druh divadla, jehož vyjadřovacím prostředkem je loutka.

MARIONETA [5]

Marioneta je shora voděná loutka. Drží se za **VAHADLO** (držadlo), ze kterého vedou **NITĚ** a/nebo **VODÍCÍ DRÁTY** (čempurity) do těla loutky, díky čemuž se může loutka rozpohybovat.

MAŇÁSEK (prstová loutka) [4]

Maňásek se navléká přímo na ruku (případně na prst) vodiče. Tělo loutky tvoří ruka a hlava se nasazuje na prst, proto se s maňásky hraje bez pomoci hůlek či nití.

MAŇAJKA [7]

Jak už název napovídá, maňajka je kombinace loutky maňáska a javajky. Většinou vypadá tak, že se tělo nebo hlava nasadí na ruku (jako maňásek) a ruce se ovládají pomocí drátů nebo hůlek (jako javajka).

MANEKÝN [6]

Manekýni jsou různě velké loutky, které jsou vedené zezadu. Loutkoherec loutku většinou vodí před sebou a je částečně zakrytý. Tento druh loutky se často využívá pro **ČERNÉ DIVADLO**.

MAROTA

Jedná se o spodovou jednoduchou loutku na kratší tyčce nebo hůlce. Loutkářova ruka tvoří tělo loutky, která má volný kostým a většinou třepotavé ruce.

MUPPET (mapet)

Mimický maňásek se vyvinul z klasického prstového maňáska. Obličej loutky, který je vyroben z tvárného materiálu, je rozpohybován pomocí prstů vodiče uvnitř hlavy loutky a vytváří obličejové grimasy.

OCHOTNÍK

Ochotník je člověk, který provozuje divadlo z vlastní ochoty, tedy amatér, který dělá divadlo jako zálibu bez nároku na honorář.

OPONA

Na portálu, který je umístěn před jevištěm, je většinou textilní výkryt nazývaný opona. Opona zakrývá a odkrývá jeviště.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

MALÝ SLOVNÍK POJMŮ

PLOŠNÁ LOUTKA

Plošná loutka může být ovládána zespodu i shora. Jedná se o plochou loutku, která není plastická a je ve 2D zobrazení.

PRÁSKAČKA (flákačka, pleskačka)

Plošná loutka, která je oboustranná a může tedy překlápěním změnit identitu postavy přímo při představení (nejčastěji z ženy na muže). Překlápění doprovází různé prásknutí, fláknutí či plesknutí (viz název).

PRINCIPÁL

Principálem je nazýván majitel, případně ředitel, divadelní společnosti.

PŘELET NAD LOUTKÁŘSKÝM HNÍZDEM

Festival loutkového divadla. Oborovou přehlídku loutkového divadla organizuje české středisko UNIMA.

PŘILBOVÁ LOUTKA

Hlava loutky je připevněna nad hlavu, nebo na pokrývku hlavy herce. Herec má oči má v úrovni hrudníku loutky a jeho ruce jsou i ruce loutky.

REKVIZITA

Rekvizita je předmět používaný na jevišti jako prostředek k vytvoření iluze, životní situace nebo k vytváření děje hry. S rekvizitou přichází herec přímo do styku a využívá ji k různé interakci.

REPERTOÁR

Souhrn všech her, které má soubor na programu či v dramaturgickém plánu pro určité období.

REŽISÉR [12]

Režisér je hlavním autorem představení a má rozhodující slovo při vzniku inscenace.

RODINNÉ DIVADLO [2]

Jedná se hlavně o stolní loutková divadla vyráběná především v první polovině 20. století. Tento druh divadla se využíval hlavně v domácnostech.

SCÉNÁŘ

Divadelní text či písemný záznam obsahující také praktické informace pro další členy souboru - osvětlovače, jevištní techniky atd.

SCÉNOGRAF [11]

Scénograf výtvarně formuje a řeší jeviště či prostor, ve kterém se představení bude odehrávat.

SPECTACULO INTERESSE

Mezinárodní soutěžní loutkářský festival, který pořádá Divadlo loutek Ostrava. Festival je bienále a je zaměřen na dospělého i dětského diváka.

STÁLÉ DIVADLO [3]

Stálé divadlo je opakem kočovného divadla, které nemělo jednotné působiště na hraní a lokality střídalo. Naopak stálé divadlo mělo stálý divadelní soubor a zázemí (sál, budovu apod.), ve kterém hrálo.

STÍNOVÁ LOUTKA

Stínové loutky patří k iluzivním zezadu vedeným loutkám. Jsou většinou plošné a přitiskují se na plátno, které je osvětleno světlem.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

MALÝ SLOVNÍK POJMŮ

STÍNOVÉ DIVADLO [9]

Součástí stínového divadla jsou stínové loutky, které jsou voděny zezadu. Na scéně je plátno, které je osvětleno rozptýleným světlem seshora. Herci loutky přitiskují zezadu na plátno a osvětlené siluety vytvářejí dojem stínů a světél, které hrají na plátně.

TOTEMOVÁ LOUTKA

Tento druh loutek je spíše nepohyblivý a samostatně stojící. Někdy mohou vyvíjet jednoduchý pohyb. Hrají spíše klidné a důstojné postavy.

UNIMA (UNion Internationale de la MArionnette)

Mezinárodní organizace, která byla založena v roce 1929, vznikla ve snaze sjednotit loutkářské spolky a vytvořit oporu pro mezinárodní spolupráci mezi organizacemi. Jedná se o první mezinárodní divadelní organizaci.

VARIETÉ

Varieté je převážně komický žánr divadla. Jedná se o rozmanité výstupy různých účastníků, kteří cílí se svým představením na nejširší publikum.

VODIČ / LOUTKOVODIČ [8]

Herec, který vodí loutku. Vodič může rovněž vytvářet hlas loutky.

VODNÍ DIVADLO

Tento speciální princip divadla má původ ve Vietnamu. Jedná se o loutky, které jsou voděné na dálku ve vodě. Herci stojí po pas ve vodě za stěnou z rákosy a pod vodní hladinou pomocí táhel ovládají loutky, které jsou na dlouhých tyčích. Technologie vodění loutek je skrytá pod vodní hladinou.

ZLOMVAZKA

Zlomvazka (též zlomvázek) je malý dárek, přání nebo talisman, který si divadelníci dávají před premiérou nové hry k zajištění štěstí.

Zdroje:

BLECHA, Jaroslav a Pavel JIRÁSEK. Česká loutka. Praha: KANT, 2008. ISBN 978-80-86970-23-3.

FEDOTOV, A. I. Anatomie loutky. Praha: Orbis, 1953. Knihovna loutkářských souborů.

PAVLOVSKÝ, Petr, ed. Základní pojmy divadla: teatrologický slovník. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-194-9.

RICHTER, Luděk. Praktický divadelní slovník. Dobré divadlo dětem. Praha: 2008. ISBN 978-80-902975-8-6.

TICHÁ, Helena. Význam loutky v práci učitele 1. stupně ZŠ. Brno, 2008. MASARYKOVA UNIVERZITA. Pedagogická fakulta.

TOMÁNEK, Alois. Podoby loutky. Praha: Akademie múzických umění, 1998. ISBN 80-85883-36-8.

VOLKMEROVÁ, Hana. Loutky jako edukační nástroj. Brno, 2016. Disertační práce. Janáčkova akademie múzických umění v Brně. Divadelní fakulta

Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi: Slovník loutkářských termínů [online]. 2021. Dostupné také z www.puppets.cz/cs/muzeum/loutkarsky-slovník

UNIMA: Mezinárodní loutkářská unie [online]. Dostupné také z: <https://unima.idu.cz>

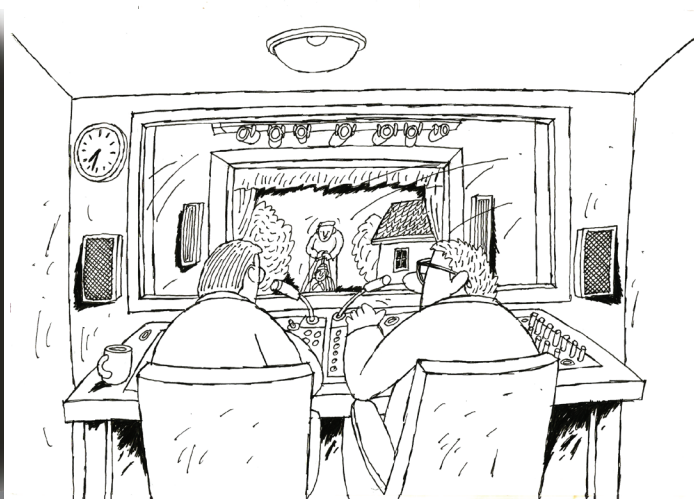
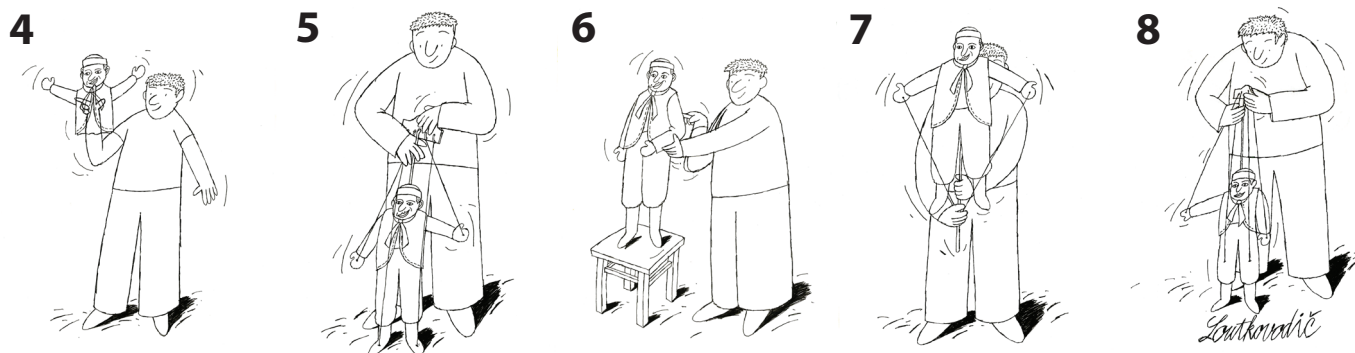
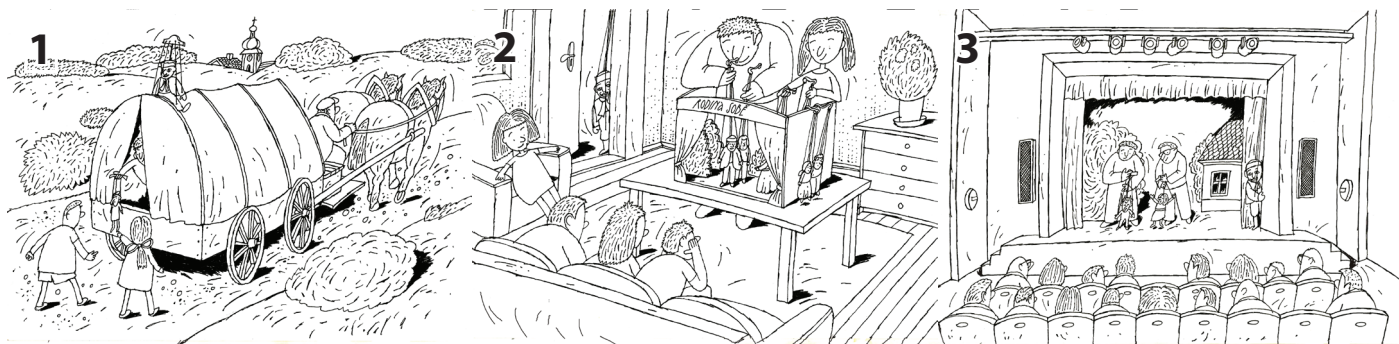
34. Skupova Plzeň: Mezinárodní festival loutkového a alternativního divadla [online]. DIVADLO ALFA PLZEŇ, 2021. Dostupné také z: www.skupovaplzen.cz

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

MALÝ SLOVNÍK POJMŮ

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY